

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ОСНОВНІ ЗНАЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ БІБЛІЙНО-ЄВАНГЕЛЬСЬКОЇ СЕМАНТИКИ В «УКРАЇНСЬКИХ» ПОВІСТЯХ М. В. ГОГОЛЯ

Павельсва А.К.

к. філол. наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка

Оскільки боротьба героїв з нечистою силою є лейтмотивом збірок М. В. Гоголя «Вечори...» та «Миргород» фразеологічні одиниці (ФО), у складі яких є компонент «Бог»/«God» зустрічаються вдвічі рідше, ніж фраземи демонологічної семантики – 70 раз проти 141.

Більшість фразеологізмів такого типу є загальноживаними та застосовуються у тексті в традиційних значеннях. Порівн.: «*царство ему небесное!*» [1, с. 33] – «*God rest his soul!*» // «не будет тебе Царствия Небесного, покамест ты будешь сидеть там на коне своем!» [1, с. 143] – «and as long as you sit there on your horse, there will be no *Kingdom of Heaven* for you!» – тут, відповідно, мова йде про побажання (у першому прикладі) та заборону (у другому) пізнати вічне блаженство в раю, уготоване праведникам. Аналогічно, герої повістей нерідко вигукують «Боже сохрани!», виражаючи небажаність звершення чого-небудь чи хвилювання з приводу здійснення чогось. Порівн.: «Вот это *Боже сохрани!* – говорила Пульхерия Ивановна, крестясь» [1, с. 180] – «“*God preserve us from that!*” Pulkheria Ivanovna would say, crossing herself». Те ж саме значення мають й вигуки «*не доведи Господь*» (= «не приведи Господь») та «*пусть Бог милует кого-л. от чего-л.*». Порівн.: «Эх, *не доведи Господь* возглашать мне больше на крылосе аллилуйя, если бы...» [1, с. 37] – «Ah, *may God never grant me to sing “Alleluia” in the choir again if...*» // «*Пусть Бог милует нас от этого, дитя мое!*» [1, с. 129] – «*May God preserve us from that, my child!*».

Фразема «Слава Богу!» зустрічається у експресивних вигуках персонажів 10 разів, завжди – у значенні – дуже добре, цілком благополучно, в якості вираження відчуття радості, полегшення, задоволення і т.п. Порівн.: «Слава Богу, ни в одном еще бесчестном деле не был» [1, с. 119] – «*Thank God, I've never yet been part of any dishonorable thing*».

15 разів зустрічаються розмовно-експресивні ФО «Бог знает что» (у тому ж значенні, що й «чорт знает что» – неподобство, щось обурливе, нікуди це годиться тощо), порівн.: «*Бог знает что* говоришь ты, пан Данило!» [1, с. 121] – «*God knows what you're saying, Master Danilo!*»; «Бог знает»/«Бог его знает» (= «чорт знает»/«чорт его знает» – як знати, невідомо, хто його знає, одному чорту відомо тощо); порівн.: «Отчего, что с ним сделалось, *Бог знает*» [1, с. 42] – «*What happened to him and why, God knows*» // «*Бог его знает, Пульхерия Ивановна, так, как будто немного живот болит*» [1, с. 180] – «*God knows, Pulkheria Ivanovna, feels like I've got a bit of a stomachache*»; «Бог знает куда» (= «чорт знает куда» – дуже далеко, за тридев'ять земель,); порівн.: «...что, кажется, унес бы ноги *Бог знает куда*» [1, с. 36] – «...you'd gladly let your legs carry you *God knows where*»; «Бог знает где» (= «чорт знает где» – простор. – не на дуже хорошому місці, на краю світа, чорті-де, чорт-зна де тощо), порівн.: «...не так, как иные бродяги таскаются *Бог знает где*, когда православные бьются насмерть» [1, с. 119] – «...not like some vagabonds who drag about *God knows where* while Orthodox people are fighting to the death». Фраземи «Бог с вами»/«бог с ними», «теж повністю відповідають ФО «чорт знает»/«чорт с ними» (в заченні «як можна», тобто вираження незгоди, докору, подиву, незадоволення тощо). Порівн.: «*Бог с ними* тогда, с этими подарками!» [1, с. 36] – «*God be with them, these presents!*». Аналогічна ситуація склалася із ФО «бог принес» = «чорт принес». Порівн.: «Здорово, земляк, зачем тебя *Бог принес?*» [1, с. 105] – «*Greetings, landsman, what brings you here?*».

Цікаво, що Гоголь повсюдно використовує різні ФО з однаковим значенням. Порівн.: «Да чего, – вот *не люби Бог меня и Пречистая Дева!*» [1, с. 35] – «*What's more—may God and the most pure Virgin not love me!*» // «*Бог свидетель, я отрекаюсь от него, отрекаюсь от отца!*» [1, с. 126] – «*God is my*

witness, I renounce him, I renounce my father!». Тут обидві фраземи мають однакові конотації: клянусь, побий мене грім, ось тобі хрест, бачить бог, їй-богу тощо. В точно такому ж контексті 16 разів зустрічається й фразеологізм «ей-богу». Порівн.: «Утонул! *ей-Богу*, утонул!» [1, с. 109] – «He drowned! *By God*, he drowned!» // «...то прибью, *ей-Богу*, прибью, старая колдунья!» [1, с. 150] – «I'll beat you, *by God*, I'll beat you, you old witch!»).

Як відомо, автор «Вечорів...» та «Миргороду» писав гоголівською мовою, створивши власний стиль російської мови і прищепивши російській літературі смак до словотворчості. Мова часів М. В. Гоголя взагалі та її фразеологія зокрема не за всіма показниками збігаються з системою сучасної мови: деякі вирази застаріли, змінилося їх стилістичне забарвлення, кількість значень тощо. Крім того, письменник говорив мовою образів, суть яких не завжди могли з'ясувати навіть професійні критики, що вилилося у велику кількість індивідуально-авторських фразеологічних висловів, які інколи вимагають окремих пояснень.

Серед проаналізованих нами 436 фразеологізмів в «українських» повістях М. В. Гоголя трохи менше половини – 211 ФО, пов'язані з концептами «Бог» (70 од.) і «Чорт» (141 од.) та їх різноманітними варіаціями, оскільки демонологічні мотиви та синтез християнсько-язичницьких мотивів займають важливе місце у ранніх творах письменника. Оскільки письменник був людиною віруючою і навіть релігійною, усі використані ним у своїх творах біблійно-євангельські фразеологізми відіграють особливу роль, адже автор вкладає їх у уста персонажів, не заплямованих гріхом, які або не пов'язані взагалі з нечистою силою (пан Данило, пані Катерина, дід Фоми Григоровича і т.д.) або подолали її (Левко, Вакула), тож вони мають особливу конотацію і відіграють свою роль у характеристиці самих героїв повістей та описаних подій.

Література

1. Гоголь Н. В. Полное собрание сочинений в одном томе [Текст] / Н.В. Гоголь. – М. : АЛЬФА-КНИГА, 2009. – 1231 с.

2. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / Дополнения и комментарии Д. И. Ермоловича. – 3-е изд., стереотип. – М. : «Р. Валент», 2007. – 244 с.

3. Муренина, Е. К. К вопросу о современной рецепции Н. В. Гоголя [Текст] / Е. К. Муренина // Русская литература, 1998. – №4. – С. 212-221.

4. Попова, З. Д. Когнитивная лингвистика [Текст] / З. Д. Попова, И.А. Стернин. – М. : АСТ: Восток – Запад, 2007. – 314 с.